

№3(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 492 sahifa,
2-mart, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'zbek oilalarida ona-bola munosabatlari va ularning oilaviy emotsional muhitni shakllantirishdagi ahamiyati.....	18
<i>Abdullayeva Dilbar Ubaydullayevna</i>	
O'quvchi yoshlarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish – ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	22
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna</i>	
Raqamli muhit ta'sirida bolalar psixikasidagi transformatsiya jarayonlari.....	30
<i>Abdullayeva Sh. H.</i>	
Turli yosh davrlaridagi shaxslarda o'zini o'zi faollashtirish xususiyatlarining tafovutlanishi	33
<i>Qurbonboyev Azimbek Nazirboy o'g'li</i>	
Bolalarni maktab ta'limiga intellektual tayyorlash va vitagen tajribasini rivojlantirishga metodik yondashuvlar.....	37
<i>Abdullayeva Feruza Shavkatovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni steam asosida o'qitishning interfaol metodlari	42
<i>Aliqarshiyeva Durdona Sharofiddin qizi</i>	
O'simliklar guruhlari mavzusini o'quvchilarga tushuntirishda interfaol metod va vositalardan foydalanishning samaradorligi.....	49
<i>Dehqonboyev Muhammad To'liqin o'g'li</i>	
Kichik maktab yoshidagi shaxsda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishning pedagogik shartlari	55
<i>Jo'rayev Avazbek Umar o'g'li</i>	
Matematika o'qitish jarayonida o'quvchilarning mantiqiy kompetentligini shakllantirish	59
<i>Kalandarova Maxliyo Aslonovna</i>	
Raqamli ta'lim sharoitida bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik madaniyatini rivojlantirishda raqamli ta'lim imkoniyatlaridan samarali foydalanish.....	63
<i>Kamalova Dilrom Olimjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'limni rivojlantirish – kelajak avlod kamolotiga qaratilgan strategik islohot.....	68
<i>Kamolova Gavhar Akbarovna</i>	
Axloqiy qadriyatlar asosida milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi.....	71
<i>Kayumova Nargiza Mirziyatrovna, Xo'jayeva Sharofat Olimjon qizi</i>	
Insult bilan xastalangan bemorlarda nutq buzilishlari korreksiyasiga yondashuvlar	74
<i>Maxkamova Laylo Majidovna</i>	
Milliy ta'lim tizimini yangilash va rivojlantirishning strategik modeli	77
<i>Mengliqulova Maftuna Abdullayevna</i>	
Yangi O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik va uning shaxs psixikasiga deterministik ta'siri	82
<i>Nishonova Oydinoy Mashrabjon qizi</i>	
Talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishda o'qituvchining fasilitatorlik roli	86
<i>Sariyeva E'tibor Matchanboyevna, Urazbayeva Sabohat Ortiqbayevna, Yuldasheva Gavxaroy O'rinboy qizi</i>	
Raqamli ta'lim platformalaridan foydalanishning bugungi holati: muammo va imkoniyatlari	90
<i>Suyarov Xurshid Baxriddinovich</i>	
Tarbiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	95
<i>Toshpo'latova Guldona Tulqin qizi</i>	
Kreativ yondashuvni shakllantirishda o'qituvchining innovatsion faoliyatini shakllantirish metodikasi	98
<i>Usarova Marg'uba Nazar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ nutq malakasini rivojlantirishning metodologik asoslari.....	102
<i>Vaisova Yodgora Sardorbek qizi</i>	
Destruktiv oilalarda shaxslararo munosabat psixologiyasi	106
<i>Sharafutdinova Xadichaxon Gulyamutdinovna</i>	

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	110
<i>Xalilayev Batirjon Taxirovich</i>	
O'quvchilarning individual ta'lim ehtiyojlarini aniqlash mezonlarining pedagogik va raqamli diagnostik asoslari	114
<i>Xalknazarova Aysuliw Maxsetbaevna</i>	
Klinik integratsiya asosida farmakologiya fanini o'qitish modelini ishlab chiqish	118
<i>Xasanboyeva Nafisaxon Abdullojonovna</i>	
Yurak glikozidlaridan zaharlanishni oldini olishni o'qitishning metodik-pedagogik asoslari	121
<i>Xoliqova Oyistaxon Yuldashevna</i>	
Oliy ta'lim tizimida raqamli transformatsiya sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning universal va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	125
<i>Xurramov Anvar Jumanazarovich</i>	
Studying the Role of Magic Numbers and Nucleon Shells in Nuclear Structure	129
<i>Yakubova Shoxidaxon Qodirovna, Dehqonova Ohista Qosimjonovna</i>	
Методика адаптивного физического воспитания молодежи с интеллектуальными нарушениями посредством специализированных гимнастических упражнений	133
<i>Аслонова Гуллола Акрам кизи</i>	
Понятие эмоционально-оценочной лексики	137
<i>Каримбаев Ниятбай Шарипович, Усенова Гульзира Женгисбай кызы</i>	
Изучение русского языка с использованием цифровых платформ: потребности, проблемы и решения	140
<i>Умарова Дильфуза Маматкуловна</i>	
Инклюзивное образование в Республике Узбекистан: сравнение с мировым опытом	144
<i>Пирманова Бахора Эшмухаммадовна</i>	
Inklyuziv ta'lim jarayonida empatiya va rahm-shafqatning pedagogik ahamiyati	148
<i>Olimova Sarvara Sobitxon qizi</i>	
Bo'lajak defektologlarni oila bilan ishlashga tayyorlashning nazariy asoslari	152
<i>M. B. Muxtorova</i>	
Maktabgacha yoshdagi eshitishida nuqsoni bor bolalarni talaffuzga o'rgatish metodlari	156
<i>Bo'ronova Suksoraxon Behzodjon qizi</i>	
The Role of Identity, Motivation, and Investment in Teaching English at School (Experimental Study)	160
<i>Shahobova Sitara Baxromovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda umummadaniy kompetentlikni rivojlantirish jarayonining zamonaviy ta'lim paradigmasiga mos pedagogik modeli	166
<i>Olimova Dilrabo Nurali qizi</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida tikuvchilik va dizayn ta'limida innovatsion pedagogik yondashuvlar asosida talabalar kasbiy kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari	169
<i>Umarova Fotima Abduraximovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini zamonaviy darsliklardan samarali foydalanishga o'rgatishning interaktiv metodlari	172
<i>Kosimova Gullola Mullajonovna</i>	
Iqtisodiy ixtisoslik talabalari kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning metodologik asoslarini takomillashtirish: rus tili fanini o'qitishda	176
<i>Nuraliyeva Maftuna G'ulomovna</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini rivojlantirish bosqichlari	182
<i>Xidirova Nodira Abduganiyevna</i>	
Maktabgacha ta'limda ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda pedagogning kompetensiyasi	185
<i>Eshmuratova Gauxar Maxsudovna</i>	
Frazeologik birliklar identifikatsiyasi	188
<i>Omadjon Azamov Burxonovich</i>	

O'smirlik davrida empatiya rivojlanishiga ijtimoiy tarmoqlar va virtual muloqotning ta'siri	192
Qodirova Zebuniso Malikovna	
Pedagogical Mechanisms for Enhancing the Competitiveness of Higher Education Services in the Context of Socio-Economic Globalization	197
Babayeva Lola Ibragimovna	
Integrativ yondashuv asosida talaba qizlarda jismoniy madaniyatni rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirishning dolzarbligi	202
M. X. To'xtamishева	
Murakkab nuqsonli bolalarni umumta'lim maktablariga tayyorlash jarayonida logopedning kommunikativ malakasini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari.....	207
Abdubokiyeva Adiba Baxodir qizi	
Oliy ta'limda mustaqil ta'lim mazmunini kognitiv kompetensiyalarga yo'naltirib tashkil etish	211
Adashova Guljaxon Muxammadjonovna	
STEAM yondashuvi asosida tayyorlov guruh bolalarining bilish faoliyatini faollashtirishning samarali yo'llari	215
G. B. Maxmudova	
Bo'lajak oligofreno-pedagoglarning kompetentlik faoliyatini tashkil etishning psixologik-pedagogik shart-sharoitlari	219
Jumaboyev Nurillo Xayrullo o'g'li	
Sun'iy intellekt asosida ta'lim sifatini monitoring qilish mexanizmlarini takomillashtirish	223
Jumanazarova G. U.	
Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda duduqlanishni o'yin asosida bartaraf etish texnologiyalari	227
Jumanazarova Gullola Yoqubjanovna, Mamatqulova Sarbarxon Axmadjon qizi	
Axloqiy qadriyatlar asosida milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi.....	230
Kayumova Nargiza Mirziyatovna, Xo'jayeva Sharofat Olimjon qizi	
Sharq va G'arb mutafakkirlari merosida shaxs tarbiyasi masalalari	233
Mirabzalova Zaxro Shuhrat qizi	
Oliy ta'limda talabalarning o'z-o'zini personallashtirishini tashkil qilish	238
Shamsiddinova Adiba Muzaffar qizi	
Формирование интеллектуальных умений детей старшего дошкольного возраста в условиях цифровой образовательной среды	242
Скрыльников Юрий Степанович	
Динамика становления профессионально значимых личностных качеств будущих педагогов.....	246
Тиллашайхова Хосият Азаматовна	
Hamid Olimjon ijodining shakllanishidagi manbalar va ijodiy omillar.....	250
U. A. Jumanazarov	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilari moslashuvining psixologik yondashuvi	254
G. R. Ibragimova, Abdulkarimova Dilfuza	
Tarixiy obidalar asosida tasviriy san'at talabalari ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	258
Qurvanboyeva Diyora Muzaffar qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda sotsial intellekt va shaxslilik kamolotning o'zaro bog'liqligi	262
Avlayev Orif Umirovich	
AR texnologiyasi asosida kompyuter arxitekturasini o'qitishni takomillashtirishning pedagogik asoslari....	267
Saidkarimxonova Dilnozaxon Saidazizxon qizi	
Sun'iy intellektning ixtisoslashgan ta'lim muassasalari bitiruvchilarini tayyorlash sifatini oshirishdagi o'rni	273
Ubbiyev Alisher Tairovich	
Inklyuziv ta'lim bo'yicha respublikada olib borilayotgan faoliyat	277
Sattorova Mohira Aminqulovna	
Tasviriy faoliyat jarayonida maktabgacha tayyorlov guruh bolalarida emotsional intellektni shakllantirish .	281
Namzabayeva Lola Zakirovna, Malikova Umida Nurliboy qizi	
Sport maktablarida 12–14 yoshli gandbolchilarda to'pni ilish va uzatish texnikasini takomillashtirish metodikasini ishlab chiqish	285
Ismatullayeva Fotima Rustam qizi	

Методология изучения этнопсихологических аспектов понимания долга перед родителями: цели, задачи и гипотезы исследования	289
Эргашев П. С., Азимова Х. А.	
Uzluksiz ta'lim tizimida metakompetensiyalarni rivojlantirish strategiyalari va ularning tasnifi	292
Xurramov Anvar Jumanazarovich	
Fundirlash konsepsiyasi – kelajak pedagoglarining asosiy poydevori	296
G'oyimov Umar Eshmurodovich	
Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan metodik ta'minotning hozirgi holati: tahliliy o'rganish	301
Xujamkulova Nafisa Ruzikulovna	
Pedagogik metod: intellekt xaritalar yordamida lazerlarning amaliyotda qo'llanilish sohalarini vizuallashtirish	307
Olimjonova Nigina Sobirjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti guruhlarida rivojlanish markazlarini tashkil etish	312
G. R. Ibragimova, Normamatova Rayhona Alisher qizi	
Pedagogik o'yinlar va interaktiv faoliyatlarning ta'lim jarayonidagi o'rni	317
Qodirova Sevara Shuxratovna	
Shaxs psixikasi rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar	325
Boboyeva Maxsuda Ataxonovna, Rajapboyeva Ozoda Shuxrat qizi, Karimova Malohat O'rinboy qizi	
Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning sifat samaradorligi	329
Hasanova Dilnora Rustam qizi, Ehnazarov Jo'raqul	
Integratsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy sifatlarini shakllantirishning metodik tizimi	333
Boynazarova Munajat	
O'yin faoliyati orqali kasbga yo'naltirish mexanizmlari	337
Allaberdiyeva Kumri Xamrayevna, Toshmurodova Marjona	
Модель методического сопровождения педагогов доо в развитии математической грамотности и логического мышления старших дошкольников на основе игровых технологий	340
Гаухар Джанпеисова	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining baholash malakasini rivojlantirish muammolari va imkoniyatlari	347
Majidova Hilola Eshquvat qizi	
Формирование коммуникативной компетенции студентов на занятиях узбекского и иностраных языков: интегративный подход	351
Турланова Сауле Дадажановна	
Ta'lim jarayonida digital storytelling metodidan foydalanish orqali o'quvchilarning ijodiy yozuv kompetensiyasini shakllantirish	357
Maxsetova Zuxra Torebayevna	
Futbol mashg'ulotlarida kreativ yondashuvlarni qo'llash amaliyoti	361
Karimov Odiljon Baxadirovich	
Oliy ta'limda talabalarining kreativligini rivojlantirishda sun'iy intellektdan foydalanishning nazariy-metodologik asoslari (amaliy matematika yo'nalishi misolida)	364
Samatova Munira Dilshod qizi	
Подготовка к школе как условие развития коммуникативных умений у детей дошкольного возраста с тяжёлыми нарушениями речи	368
Ахмедова З. М., Абдурахмонова М. А.	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini rivojlantiruvchi ta'limni amalga oshirishga talaba motivatsiyaviy-qadriyatli munosabatlari tizimi shakllanganligi darajalari va ularning sifatiy tavsifi	373
Ergasheva Matluba Burxonovna	
Ritmik va ijodiy gimnastika mashqlari orqali bolalarda estetik didni shakllantirish metodlari	378
Kamchiyev Salimberdi Xudayberdiyevich	

Interaktiv ta'lim platformalari asosida informatika va axborot texnologiyalari faniga oid kompetensiyalarni rivojlantirish samaradorligi.....	382
Karimov Feruz Raimovich	
Koxlear implantli bolalar og'zaki nutqini shakllantirishda qo'llaniladigan zamonaviy usullar	386
Mamasiddikova Maftuna Akbarjon qizi	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining media savodxonligini oshirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari.....	389
Masharibova Lobar Rayimberganovna	
Duduqlanuvchi bolalarda verbal muloqot ko'nikmalarini o'yin texnologiyalari asosida rivojlantirish.....	393
Mirtoyeva Shohruza Ibjohimjon qizi	
Maktab voleybol sport to'garaklari mashg'ulotlarida harakatli o'yinlardan foydalanish	396
Ortug'mat Jumanov, Zarina Abdusattarova	
Talabalar mustaqil ta'limini samarali tashkil etish omillari va mexanizmlari.....	400
Raxmatova Nargiza Dolibayevna	
Bola nutqining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi salbiy va ijobiy muhit omillari. XXI asr taraqqiyotida nutq faoliyatining shakllanishi.....	403
Ro'ziyeva Nozimaxon Oybek qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining ijodkorligini ijtimoiy-pedagogik faoliyatda rivojlantirish texnologiyasi.....	406
Sadikova Dilafuz Xusanovna, Butayeva Gavhar Xudoyorovna	
Fan va tabiatni tanishtirish orqali maktabgacha katta yoshdagi bolalarni rivojlantirish usullari	410
Sh. T. Musulmonova	
15-17 yoshgacha bo'lgan kurashchilarni yillik yuklamalarini taqsimlash	413
Qirgiboyev Shaxbozbek Aslidin o'gli, Xamidjonov Muhammadbobir Ulug'bek o'gli	
Davlat boshqaruvi tizimida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va prognozlash metodologiyasi.....	416
Sotvoldiyev Akbarjon Umidjon o'g'li	
O'smirlar orasida tengdoshlar bosimi va uning psixologik ta'siri	419
Toshpo'latova O'giloy Baxtiyor qizi	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarni shaxsiy rivojlantirish.....	422
Turdiyeva Raxima Kurbanovna	
Matnli topshiriqlar vositasida ona tili darslarida o'quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirish	426
Yulbarsov Ochilbek Obidjon o'g'li, Isayeva Gulnur Shakirjanovna	
Методы исследования сенсомоторных эффектов и внимания у детей дошкольного возраста.....	432
Г. С. Алиходжаева	
Роль театрализованной деятельности в формировании представлений о родине у дошкольников .	436
Г. С. Алиходжаева, У. О. Мамадалиева	
Логическое мышление детей 5–7 лет в вариативном дошкольном образовании: нормативные основания и концептуальная модель	440
Г. Э. Джанпеисова, В. В. Горбунова, Э. З. Убайдуллаева	
O'qitishning maqsad va vazifalarini talabalarning bo'lajak pedagogik faoliyatini modellashtirish sifatida ...	444
Murodova Umida Dilmurodovna	
Развитие прагматической компетенции аудирования с помощью инновационных технологий в обучении немецкому языку	449
Саидова Махсудахон Аббасовна	
Развитие профессиональной подготовки будущих воспитателей в системе высшего педагогического образования.....	452
Собирова Пошшаой Эркин кизи	
Современные педагогические концепции и структурные элементы игровых технологий.....	455
Хафизова Машхура Аминовна	
Davolanish ehtiyojiga ega bo'lgan bolalarga tibbiy-psixologik yondashuvlar	458
Po'latxo'jayeva Malika Rustamovna	
Equal Voice in the Classroom: A Gender-Based Approach	463
Gafurova Nodira Ravshanovna	

Matematik tafakkur kompetensiyalarini rivojlantirishda singapur ta'lim modelining innovatsion pedagogik yondashuvlari.....	468
Sanobar Ibragimovna Kenjayeva	
Boshlang'ich sinf mikrodars ishlanmasining texnologik xaritasini yaratish usullari.....	475
Yusupova Gulshiraxan Zinatdinovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati	479
Sodiqova Gulbahor G'ofurjon qizi, Abduvohidova Rayhona Nuriddin qizi	
6–7 yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda mantiqiy fikrlashga o'rgatishning ahamiyati	484
Sultonova Sitara Zarif qizi	
Debat texnologiyalari va akademik yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish.....	488
Gulamov Shavkat Maxmudovich	

DAVOLANISH EHTIYOJIGA EGA BO'LGAN BOLALARGA TIBBIY-PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR

Po'latxo'jayeva Malika Rustamovna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti
Pedagogika, psixologiya va inklyuziv ta'lim fakulteti dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada davolanish ehtiyojiga ega bo'lgan bolalar bilan ishlash jarayonida ota-onalar, bola atrofidagi yaqinlar hamda u bilan muloqot qiluvchi mutaxassislar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning psixologik va pedagogik jihatlarini tahlil qilinadi. Tadqiqotda bemor yoki nogiron farzandi bo'lgan oilalarda yuzaga keladigan ijtimoiy-psixologik muammolar, shuningdek, mutaxassislar va ota-onalar hamkorligining ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, bemor yoki nogiron bolaning ijtimoiy moslashuvi, reabilitatsiya jarayonida tibbiy-psixologik yondashuvlarning o'rni hamda ularni samarali tashkil etish bo'yicha muallifning umumiy xulosalari keltirilgan.

Kalit so'zlar: etiologiya, patogenez, kasallikning klinik shakllari, neyropsixologik kasalliklar, reabilitatsiya, kasalliklarning rivojlanish mexanizmlari, abilitatsiya, fizioterapiya, nevrologik va ruhiy kasalliklar, davolovchi jismoniy mashqlar.

Abstract: This article analyzes the psychological and pedagogical aspects of interaction between parents, close relatives, and specialists working with children who require medical treatment. The study examines the socio-psychological challenges faced by families raising children with illnesses or disabilities and highlights the importance of cooperation between doctors, defectologists, and parents in the process of treatment and medical-pedagogical correction. Particular attention is paid to the social adaptation of the child, the role of medical-psychological support, and the effective organization of rehabilitation processes.

Key words: etiology, pathogenesis, clinical forms of disease, neuropsychological disorders, rehabilitation, mechanisms of disease development, habilitation, physiotherapy, neurological and mental disorders, therapeutic physical exercises.

Аннотация: В данной статье рассматриваются психолого-педагогические аспекты взаимодействия родителей, ближайшего окружения ребёнка и специалистов, работающих с детьми, нуждающимися в лечении. Анализируются социально-психологические проблемы семей, воспитывающих больных или детей с инвалидностью, а также значение сотрудничества родителей, врача и педагога-дефектолога в процессе лечения и медико-педагогической коррекции. Особое внимание уделяется вопросам социальной адаптации ребёнка, роли медицинско-психологического сопровождения и эффективной организации реабилитационных мероприятий.

Ключевые слова: клинические формы заболевания, течение заболевания, нейropsychология, этиология, патогенез, ЛФК, физиотерапия, реабилитация, психоневрологические симптомы, абилитация, механизм развития болезни.

KIRISH

Oiladagi bemor bola ota-onadan va boshqa yaqin qarindoshlardan katta e'tibor talab qiladi. Ota-onalar o'z farzandlarining kasalligi tufayli chuqur ruhiy jarohat olishadi. Ko'pincha, shuning uchun ular faol ijtimoiy hayotdan chetlashtiriladi. Ularning butun ichki hayoti endi bemor bolaga qaratilgan. Kasalliklarning rivojlanish mexanizmlari haqidagi noto'g'ri tushunchalar va qarashlar ota-onalarda bolaning bemor yoki nogiron bo'lib tug'ilganligi uchun aybdorlik hissinu uyg'otishi mumkin.

Ba'zida er-xotinlar bir-birlarini kasal bolaning tug'ilishi yoki unda kasallikning rivojlanishi uchun ayblashni boshlaydilar, nazoratsizlik va befarqlik uchun bir-birlarini qoralaydilar. Ayniqsa, bolaning jiddiy nuqsonlar bilan tug'ilgani oilada qiyin vaziyat yuzaga keltiradi ^[1].

Onaning psixologiyasi sezilarli darajada o'zgarishi mumkin. Natijada ba'zida oilada qiyin va keskin munosabatlar paydo bo'ladi. Shuning uchun bunday vaziyatda bemorning ota-onasi va qarindoshlari bilan muloqot qilishda katta xushmuomalalik va sabr-toqatni namoyon etish zarur.

Oiladagi holatda bemor bolaning ota-onasi va yaqinlarining tushkunligi, g'azabi va hatto haqoratlariga guvoh bo'lishga to'g'ri keladi. Nogiron farzandning ota-onasi ruhiyatini tushunish, ularning muammolarini o'rganish hamda kechinmalariga hammad bo'lish kerak.

Biroq bu ularning yo'l-yo'riqlariga ergashish yoki hamma narsada ular bilan kelishishni anglatmaydi. Bemor bolaning ota-onasi va qarindoshlari bilan suhbatda har doim bir qoidaga rioya qilish talab etiladi, ya'ni nima aytishni, kimga aytishni va sizni qanday tushunishlarini unutmaslik kerak.

Shu sababli oilada ruhiy holatni yaxshilash maqsadida bolaning nuqson darajasini inobatga olib, uni maxsus muassasa ta'limiga o'tkazish masalasini ko'rib chiqish tavsiya etilishi mumkin. Bunday sharoit ba'zan atrofdagilar uchun insoniy mafkuraga to'g'ri kelmasligi mumkin, biroq bu ota-onalarni doimiy ruhiy jarohatlardan xalos qilish, oilaviy hayotning normal holatga qaytishi, ota-onaning odatiy ijtimoiy faoliyatga qaytishi hamda oiladagi sog'lom farzandlarga tegishli e'tibor berish imkonini yaratadi ^[1,2,3].

Oiladagi bemor yoki nogiron farzand, aslida, ko'p e'tibor, sevgi va mehr bilan o'rab olinadi. Ko'pincha ota-onasi uni haddan tashqari himoya qiladi, unga kasal ekanligini singdiradi, uning o'yin-kulgiga va boshqa bolalar bilan muloqot qilishiga yo'l qo'ymaydi. Bu, albatta, bolaning ruhiy holati va xarakterining salbiy rivojlanishiga ta'sir qiladi. Bunday bolalar ko'pincha xudbin bo'lib o'sadilar. Ularning ko'pchiligida psixopatologik xarakter xususiyatlari rivojlanib, mustahkamlanadi. Bu esa "haddan tashqari himoyalani"ning o'ziga xos sindromlarini yuzaga keltiradi. Bunday hollarda defektolog-o'qituvchi ota-onalarga ularning yondashuv tartibi, tarbiyasi hamda xatti-harakatlaridagi noto'g'ri jihatlarni tushuntirishi kerak ^[5,6].

Bemor yoki nogiron farzandga ega ota-onalar muammosi juda murakkab hisoblanadi. Shu sababli bu masala oilaning madaniy, ma'naviy va moddiy ahvolini hisobga olgan holda, albatta, psixolog, nevropatolog hamda o'qituvchi bilan hamkorlikda hal qilinishi lozim.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Davolanish ehtiyojiga ega bo'lgan bolalarning rivojlanishidagi nevrologik va psixologik omillar maxsus pedagogika hamda tibbiyot fanlarida keng o'rganilgan. S.S. Lyapidevskiy maxsus pedagogikaning tabiiy-ilmiy asoslarini tahlil qilar ekan, bolalarda uchraydigan nevrologik nuqsonlar, ularning etiologiyasi va patogenezi ta'lim-tarbiyaga bevosita ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Olimning fikriga ko'ra, bunday bolalar bilan ishlash jarayonida pedagogik yondashuv tibbiy kuzatuv va reabilitatsiya choralari bilan uyg'unlashgan holda olib borilishi zarur. Shuningdek, L.O. Badalyan nevrologiya sohasidagi tadqiqotlarida bolalardagi nevrologik buzilishlarning rivojlanish mexanizmlarini tahlil qilib, davolash va pedagogik korreksiyaning integratsiyalashgan holda olib borilishi bolaning ijtimoiy moslashuvi uchun muhim omil ekanligini qayd etadi.

Nogironligi yoki sog'lig'ida cheklovlari bo'lgan bolalarning ijtimoiy moslashuvi masalasi pedagogika va ijtimoiy pedagogika yo'nalishida ham muhim ilmiy tadqiqot obyekti hisoblanadi. L.N. Kosheleva o'z tadqiqotlarida bunday bolalarning ijtimoiy-pedagogik moslashuv jarayonini tahlil qilib, oilaning ijtimoiy muhiti, pedagogik qo'llab-quvvatlash va tibbiy yordam tizimi bolaning rivojlanishida muhim rol o'ynashini asoslab beradi.

A.V. Mudrik ijtimoiy pedagogika nazariyasida shaxsning jamiyatga moslashuvi jarayonini izohlar ekan, sog'lig'ida muammolari bo'lgan bolalar uchun maxsus pedagogik yordam va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi muhim ekanligini ta'kidlaydi. Bu yondashuvlar bolalarning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashda kompleks tibbiy-pedagogik hamkorlik zarurligini ko'rsatadi.

Bolalarni davolash, parvarish qilish va reabilitatsiya jarayonlarida tibbiy hamda pedagogik yondashuvlarning uyg'unligi alohida ahamiyat kasb etadi. V.A. Klimenko, G.S. Sivoplyas-Romanova, Ya.V. Karpushenko va O.S. Lupaltsova pediatriyada bemor bolalarni parvarish qilish metodikasini tahlil qilib, tibbiy xodimlar va pedagoglar o'rtasidagi hamkorlik bolaning psixologik holatini barqarorlashtirishda muhim omil ekanligini ko'rsatadilar.

N.S. Paramonova tahriri ostida nashr etilgan o'quv-metodik qo'llanmada bemor bolalarni parvarish qilish jarayonida ota-onalar, shifokorlar va pedagoglarning o'zaro hamkorligi zarurligi ta'kidlangan.

R.A. Fayzullina va E.A. Samorodnova tomonidan tayyorlangan metodik qo'llanmada esa bolalarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish, reabilitatsiya hamda tibbiy-pedagogik yondashuvlarning kompleks qo'llanishi ularning jismoniy va psixologik rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda muhim omil sifatida baholanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida davolanish ehtiyojiga ega bo'lgan bolalarga nisbatan tibbiy-psixologik yondashuvlarni o'rganish maqsadida bir qator ilmiy usullardan foydalanildi. Avvalo, ilmiy-pedagogik va tibbiy adabiyotlarni tahlil qilish orqali mavzuga oid nazariy manbalar o'rganildi hamda mavjud ilmiy qarashlar tizimlashtirildi. Tadqiqot davomida kuzatish usuli yordamida davolash-profilaktika va maxsus ta'lim muassasalarida davolanayotgan hamda reabilitatsiya jarayonida bo'lgan bolalarning xulq-atvori, psixologik holati va ijtimoiy moslashuv jarayoni o'rganildi. Shuningdek, suhbat va anketa usullari orqali ota-onalar, shifokorlar va defektolog-pedagoglarning fikr-mulohazalari to'plandi.

Olingan ma'lumotlar qiyosiy tahlil, umumlashtirish hamda tizimli yondashuv asosida o'rganildi. Tadqiqot natijalarini tahlil qilish jarayonida bolalarning psixologik holati, tibbiy-pedagogik ta'sirlarning samaradorligi hamda oilaviy muhitning ijtimoiy moslashuvga ta'siri o'zaro taqqoslab baholandi. Shuningdek, to'plangan ma'lumotlar pedagogik kuzatuv natijalari bilan solishtirilib, umumiy xulosalar chiqarildi va tibbiy-psixologik yondashuvlarning samaradorligini aniqlashga xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Davolash-profilaktika va ixtisoslashtirilgan muassasalarda faoliyat ko'rsatuvchi pedagog-defektologlarning bolalarga yaqindan yondashuvi bolaning shu muassasaga ko'nikishida hamda sharoitni o'zlashtirishi uchun zarurdir. Ularning ota-onalari va yaqinlari bilan aloqasi yo'qligi sharoitida bolalarda ruhiy tushkunlik holatining oldini olish uchun alohida g'amxo'rlik ko'rsatish juda muhimdir^[2].

Nevrologik va ruhiy kasalliklari bo'lgan bolalarning ota-onalardan (maxsus muassasada, davolash muassasasida) ajralgan sharoitda bo'lishlari ularga keskin salbiy ta'sir etadi. Bu esa ularning yig'loqi, injiq, agressiv bo'lishi, ko'pincha ovqat eyishni rad etish kabi holatlarni keltirib chiqaradi.

Bunday holatda tibbiy xodim va defektolog-pedagog bolaga nisbatan sezgir, ehtiyotkor hamda mehribon bo'lishi talab etiladi. Qo'pollik, hayqiriq va jazoga yo'l qo'yib bo'lmaydi. Tibbiy xodimlar va o'qituvchilar bolalar uchun mehribon ona vazifasida bo'lishi kerak. Bu ayni paytda qiyin va olijanob vazifadir. Bola uchun unga nisbatan mehrli munosabatni his qilish juda muhimdir: bu holda u o'qituvchi, shifokor, hamshira va enagaga moyil bo'ladi. Kasal bola bilan to'g'ri yo'lga qo'yilgan aloqa u bilan olib boriladigan tibbiy-pedagogik ish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Maxsus muassasalarda olib boriladigan tibbiy-pedagogik tadbirlar bolalarning yoshini hisobga olgan holda rejalashtiriladi. O'spirin yoshdagi neyropsixologik buzilishlarga ega bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan ishlar ancha murakkab bo'lib, ulardagi qo'pollik, agressivlik, tajanglik va qo'rs xarakter o'zgarishlari tibbiy-pedagogik hamda psixologik yondashuvlarni va turli aloqalarni murakkablashtiradi^[6].

Lekin bu bolalar bilan aloqa o'rnatish zarur. Buning uchun barcha xodimlar ularga nisbatan sezgir, xushmuomala va e'tiborli bo'lishlari kerak. Qo'pollik qilinishi mumkin emas. Maxsus muassasaning tibbiy xodimlari, defektolog va pedagoglar hamda boshqa xodimlari katta vazminlik va ma'naviy saxiylik ko'rsatishlari kerak.

Tibbiy deontologiyaning muhim sharti – shifokorlar, defektolog-o'qituvchi va boshqa xodimlar o'rtasidagi to'g'ri munosabatlardir. Shifokorning shaxsiyati, u hayotda qanday bo'lishi kerakligi haqida qadimgi falsafiy hind tibbiyotining Ayurveda asarida juda chuqur falsafiy ma'noga ega bo'lgan quyidagi fikrlar aytilgan: "... hayotda va xatti-harakatlaringizda kamtar bo'ling, o'z bilimingizni yuqori baholamang, ko'z-ko'z qilmang va boshqalar sizdan kam bilishini ta'kidlamang – nutqingiz to'g'ri, halol va vazmin bo'lsin"^[3].

Defektolog-pedagog va shifokor o'rtasida ma'lum munosabatlar ularning birgalikdagi faoliyati jarayonida o'rnatiladi. Bemorni tekshirish jarayonida shifokor tashxis qo'yadi, patologik jarayonning mohiyatini aniqlaydi va nuqsonni tuzatish yo'llarini belgilaydi. Keyin u tegishli davolanishni buyuradi. Tibbiy xodim va defektolog-pedagog patologik jarayonning mohiyatini, u yoki bu nuqsonni tuzatish imkoniyatini tushuntiradi, so'ngra ular birgalikda ushbu nuqsonni bartaraf etish bo'yicha pedagogik korreksion ish rejasini ishlab chiqadilar.

Defektolog-pedagogning ishi bolaning nevrologik va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda nevropatolog yoki psixiatr tavsiyalariga asoslanishi kerak. Fikr almashish jarayonida shifokor va o'qituvchi-defektolog pedagogik mashg'ulotlar hamda davolash tadbirlarining umumiy dasturini ishlab chiqadilar. Bolani birgalikda tekshirish vaqtida uning potensial imkoniyatlari aniqlanadi. Shifokor va o'qituvchi-defektolog pedagogik hamda terapevtik ta'sirlarning yakuniy natijasini taxmin qiladilar, birgalikda davolash rejasini va mashg'ulotlarning o'zlashtirish darajalarini aniqlaydilar. Bolalar rivojlanishidagi nuqsonlarning tashxislanishi, davolash ishlari hamda olib boriladigan chora-tadbirlarda umumiy fikrlar hamjihatligi tibbiy xodim va pedagoglar faoliyatining jipslashuviga olib keladi. Bu esa bemor yoki nogiron bolaning salomatligi, ta'lim-tarbiyasi va ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta'sir etadi. Bunday holda ular bemorga ko'proq foyda keltiradi.

Defektolog-pedagog shifokorga bolaning ta'lim va tarbiya jarayonida aniqlagan patologik xususiyatlari haqida xabar berishi kerak. Natijada shifokor o'z vaqtida tegishli tibbiy choralarni ko'rib chiqadi.

Shifokor va o'qituvchi-defektolog vaqti-vaqti bilan tibbiy va pedagogik ta'sirlarning natijalarini muhokama qilishlari, amalga oshirilgan faoliyatni zaruratga ko'ra o'zgartirishlari hamda davolash va pedagogik yondashuvlarning yangi usullarini joriy etishlari kerak. Defektolog-pedagog bemorning salomatligi darajasi va xatti-harakatlaridagi barcha o'zgarishlar haqida darhol shifokorni xabardor qilishi lozim.

Shifokor, o'qituvchi-defektolog va hamshiralalar o'rtasida to'g'ri munosabatlarni o'rnatish bemor bola foydasi uchun xizmat qilishi kerak va muhimdir. Shifokor va o'qituvchi-defektolog bemorni ko'radi hamda ish vaqtida u bilan shug'ullanadi. Qolgan vaqtlarda bemor o'rta va kichik tibbiyot xodimlarining qaramog'ida bo'lib, ular kasallarni parvarish qilish, kuzatish, davolash choralari va bemorlarning bo'sh vaqtini tashkil etish uchun javobgardir. Hamshiralalar va kichik tibbiyot xodimlarining bemorlarga nisbatan sezgir, e'tiborli va g'amxo'r muno-

sabatda bo'lishini ta'minlash zarur. Bemor bola bilan munosabat o'rnatishda qo'pollik yoki baqir-chaqir qilish mumkin emas. Ushbu talabning buzilishi og'ir nevrozlarning rivojlanishiga, aqliy moslashuv buzilishlariga olib kelishi mumkin.

Shifokor, defektolog, o'rta va kichik tibbiyot xodimlari bilan birgalikda terapevtik, hissiy jihatdan ijobiy muhit yaratishi kerak. Bu terapevtik va pedagogik ta'sirlarni mustahkamlash uchun juda muhimdir. Bolalar, ayniqsa maktabgacha yoshdagi bolalar bilan xodimlar hissiy jihatdan ijobiy ohangda muloqot qilishlari kerak. Shifokor va defektolog o'rta hamda kichik tibbiyot xodimlarini doimiy ravishda ushbu malakaga o'rgatishlari shart. Hamshiralar va enagalar bolalar bilan doimo muloqot qilishlari, ular bilan suhbatlashishlari kerak. Bu nafaqat insoniy, balki terapevtik ahamiyatga ham ega, chunki bolalar ko'pincha onalari va boshqa yaqin qarindoshlari bilan aloqa yetishmasligidan aziyat chekishadi. Aloqa yetishmovchiligi bolaning rivojlanishiga salbiy ta'sir qiladi. Shu sababli tibbiy-pedagogik ishning bir qismi hamshiralar zimmasiga yuklatilishi mumkin. Masalan, guruhli fizioterapiya mashqlari yoki fizioterapiya muolajalari jarayonida bola bilan muloqotning turli ko'rinishlari rivojlantiradi. Bu esa bolaning o'ziga va atrofdagilarga bo'lgan ishonchi hamda munosabatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Biz so'z boyligini boyitish va to'g'ri talaffuzni shakllantirish haqida ham g'amxo'rlik qilishimiz kerak. Shifokor va o'qituvchi-defektolog bu borada o'rta hamda kichik kadrlarni doimiy ravishda tayyorlab borishlari kerak ^[4,5,6,7].

Hamshiralar va enagalar so'zlashuv nutqida "moron", "oligofrenik", "spastik", "organik", "epileptik" kabi keskin ohangdagi so'zlarni ishlatmasliklari kerak. Bu bemorda og'ir ruhiy holatlarga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, bola ko'rsatilayotgan davolanishning samaradorligiga bo'lgan ishonchini yo'qotishi mumkin.

Shifokorlar va ta'lim defektologlari o'rta hamda kichik xodimlarga nutq madaniyatini o'rgatishlari kerak. Shuningdek, hamshiralar prognostik jihatdan noqulay bo'lgan tashxislarni bemorlarga yoki ularning qarindoshlariga yetkazmasliklari zarur. Shifokor va o'qituvchi-defektolog bemorlarda sog'ayib ketishiga ishonch hosil qilishlari hamda hamshiralar yoki enagalar ularning birgalikdagi ishlariga zid ta'sir ko'rsatmasligiga ishonch hosil qilishlari kerak. Kichik tibbiyot xodimlari bemorning ota-onasi yoki qarindoshlariga keraksiz ma'lumotlarni aytmassliklari hamda shifokor va o'qituvchi-defektologning faoliyatini shubha ostiga qo'ymasliklari kerak. Shifokor, o'qituvchi-defektolog, hamshira va kichik tibbiyot xodimlarining aniq va kelishilgan harakatlariga erishish zarur.

Shifokor va o'qituvchi-defektologning bemorning ota-onasi hamda qarindoshlari bilan munosabatlari masalasi ancha murakkabdir. Ko'pincha bemorning ota-onasi yoki qarindoshlari shifokor va o'qituvchiga asossiz katta umid bog'laydilar va "zamonaviy tibbiyot hamma narsani qila oladi" deb o'ylashadi. Ba'zida bolaning kasalligidan aziyat chekkan ota-onalar maxsus muassasalarda o'tkaziladigan tibbiy va tarbiyaviy tadbirlarning samaradorligiga ishonmaydilar hamda shifokor yoki defektolog-pedagog bilan ziddiyatga kirishadilar. Ayrim hollarda bemorning ota-onasi yoki qarindoshlari barcha parvarish, davolanish va keyingi faoliyatni shifokor hamda o'qituvchiga to'liq ishonib topshiradilar.

Shifokor va o'qituvchi-defektolog bemorning ota-onasi yoki boshqa qarindoshlariga uy sharoitida ham ma'lum terapevtik va pedagogik tadbirlarni amalga oshirish mumkinligini tushuntirishlari kerak. Uy sharoitida massaj, davolovchi jismoniy mashqlar, maxsus nutq terapiyasi va boshqa faoliyat turlarini o'tkazish mumkin. Ota-onalar yoki qarindoshlar tegishli davolash va korreksion choralarni amalga oshirish uchun o'qitilishi zarurligi haqida ogohlantirilishi kerak. Ota-onalarni bolaning neyropsixologik kasalliklarini bartaraf etish jarayonini uy sharoitida ham davom ettirish zarurligiga ishontirish kerak ^[5,6].

Kasalxona, sanatoriy yoki maxsus muassasalarda ota-onalar uchun o'quv kurslari tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Bu yerda shifokor va o'qituvchi-defektolog ota-onalarga tibbiy-pedagogik korreksion usullarni o'rgatishlari mumkin.

Ijtimoiy va mehnat rehabilitatsiyasi hamda qayta moslashuv katta ahamiyatga ega. Bunda shifokor va o'qituvchi-defektolog muhim rol o'ynashi kerak. Harakat, aqliy va nutq nuqsonlari bo'lgan ko'plab bemorlar oila davrasida, maktabda yoki internatda yaxshi moslashishi mumkin. Ko'pchilik ijtimoiy foydali mehnat bilan shug'ullanishga qodir.

Shuni esda tutish kerakki, shifokorlar, o'qituvchi-defektologlar va barcha xodimlar faoliyatining yakuniy maqsadi bemorning ijtimoiy moslashuvidir. Bemor o'zini jamiyatga kerakli shaxs sifatida his qilishi kerak. Bola o'zining ortiqcha inson emasligini hamda boshqalar bilan birga jamiyatga imkon qadar foyda keltira olishini his qilishi zarur.

Shifokor va o'qituvchi-defektolog ijtimoiy ta'minot muassasalari, bemor yashaydigan hudud jamoatchiligi hamda bemorlarni ish bilan ta'minlashi mumkin bo'lgan korxonalar ma'muriyati bilan yaqin aloqada bo'lishlari kerak. Harakat faoliyati va nutqida yengil nuqsonlari bo'lgan ko'plab bemorlar o'z qobiliyatidan kelib chiqqan holda mehnat qilishlari mumkin.

Bemorning ijtimoiy moslashuvi, abilitatsiyasi va rehabilitatsiyasi bir necha jihatlariga ega.

Birinchidan, bemorning nuqsonini shunday darajada tuzatish kerakki, uning harakat, aqliy yoki nutq qobiliyati oilada, ta'limda va boshqa muhitlarda mustaqil faoliyat yuritish imkonini bersin.

Ikkinchidan, bemorda o'z kuchiga, mehnat qila olishiga hamda jamiyatga foydali inson bo'la olishiga ishonch shakllantirilishi kerak.

Uchinchidan, bemorni mumkin bo'lgan faoliyat turlariga yo'naltirish, uni kasbiy yo'naltirish hamda tegishli kasbni egallashiga yordam berish zarur.

Bemorlarning kasbiy yo'nalishini aniqlash shifokor va o'qituvchi-defektologning muhim vazifasi hisoblanadi. Ular bemorning jismoniy, aqliy va nutq imkoniyatlarini aniqlab, qaysi turdagi ish faoliyati unga mos kelishini belgilashlari kerak. Bemorning o'z istaklari va intilishlarini ham hisobga olish zarur.

To'rtinchidan, bemorni bevosita ish bilan ta'minlash masalasini hal qilish lozim. Bu masalani ijtimoiy ta'minot muassasalari, viloyat jamoatchiligi va korxonalar bilan hamkorlikda hal etish maqsadga muvofiqdir.

Bemorni uyda, ta'limda yoki boshqa jamoada nazoratsiz qoldirish mumkin emas. Vaqti-vaqti bilan bemor bilan uchrashish, uning ehtiyojlari va tashvishlarini bilish, maslahat hamda amaliy yordam ko'rsatish zarur. Shuningdek, davolanish jarayonida (kasalxonada yoki uyda) olingan ijobiy natijalarni mustahkamlash, nuqsonlarni tuzatish va buning uchun bemorni vaqti-vaqti bilan tibbiy muassasaga joylashtirish maqsadga muvofiqdir ^[1,2,3,5,7,8].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur maqolada davolanishga muhtoj bolalarga nisbatan oilaviy va tibbiy-psixologik yondashuvlar tizimli tarzda tahlil qilingan. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, bemor farzandga ega ota-onalar va yaqin qarindoshlar chuqur ruhiy jarohat, tushkunlik, g'azab hamda hatto o'zaro ayblash hissiyotlarini boshdan kechiradi. Bu holat bolaning ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Shuning uchun ota-onalarga psixologik qo'llab-quvvatlash, shuningdek, bolaning ehtiyojlariga mos maxsus muassasalarda davolash va ta'limga yo'naltirish zarur.

Maqolada, shuningdek, shifokor, defektolog-pedagog va boshqa tibbiy xodimlar o'rtasidagi hamkorlikning muhimligi ta'kidlangan. Bemorning nevrologik va psixologik holatiga moslashgan tibbiy-pedagogik ta'sirlar samaradorligini oshirish uchun barcha xodimlar yagona nazorat, ehtiyotkorlik va mehr-muhabbat asosida ish olib borishi lozim. Bu esa bolaning ruhiy barqarorligini saqlash, ijtimoiy moslashuvini ta'minlash hamda kasbiy reabilitatsiyasini muvaffaqiyatli amalga oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, maqolada ota-onalarga uy sharoitida amalga oshiriladigan massaj, davolovchi jismoniy mashqlar, nutq terapiyasi kabi terapevtik va pedagogik tadbirlarni o'rgatish zarurligi qayd etilgan. Bu ishlar bolaning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, uning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlash hamda ijtimoiy faoliyatga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ляпидевский С.С. Невропатология. Естественно-научные основы специальной педагогики: учеб. для студ. высш. учеб. заведений / под ред. В.И. Селиверстова. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 384 с. – (Коррекционная педагогика).
2. Бадалян Л.О. Неврология. Естественно-научные основы специальной педагогики: учеб. для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Мед-Информ, 2021.
3. Кошелева Л.Н. Социально-педагогическая адаптация детей с ограниченными возможностями: дисс. ... канд. пед. наук. – Сургут, 1998.
4. Клименко В.А., Сивопляс-Романова Г.С., Карпушенко Я.В., Лупалцова О.С. Уход за больными (в педиатрии): учеб. пособие. – Х.: ХНМУ, 2017.
5. Уход за больным ребенком: учебно-методическое пособие для студентов педиатрического факультета / Н.С. Парамонова [и др.]; под ред. Н.С. Парамоновой. – Гродно: ГрГМУ, 2010.
6. Учебно-методическое пособие по дисциплине "Формирование здорового образа жизни у детей" для обучающихся по специальности "Педиатрия" / Р.А. Файзуллина, Е.А. Самороднова и др.; под общ. ред. проф. Р.А. Файзуллиной. – Казань: КГМУ, 2019.
7. Мудрик А.В. Социальная педагогика: учеб. для студ. пед. вузов / под ред. В.А. Сластенина. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Издательский центр "Академия", 2000. – 200 с.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.